

πηγή Τα Νέα online
Μαρία Λίλα

«Μένε σπαλτς απόθεν εξέβες και στα ελληνικά, για να καταλάβεις, σημαίνει να μην ξεχάσεις από πού είσαι», λέει στα «ΝΕΑ» μία από τις παλιές δόξες του ποδοσφαίρου, ο Αχιλλέας Ασλανίδης, που γεννήθηκε στην Καλαμαριά, ζει στην Αθήνα και κατάγεται από τον Πόντο.

Την ποντιακή τη μιλούσε η καλομάννα του, η γιαγιά του από τη μάνα του, όπως εξηγεί, και «ντεμετέτς ακαλάτζεβεν» όλα τα παιδιά στη γειτονιά του την ήξεραν και την κράτησαν ζωντανή στη μνήμη του. «Αν και κάθε χωριό του Πόντου τα μιλούσε διαφορετικά, μπορούσαμε να καταλάβουμε τι έλεγε ο καθένας και οι παλιότεροι ανάλογα με τα λόγια καταλάβαιναν την καταγωγή των ανθρώπων», τονίζει ο ίδιος, ενώ η σύζυγός του, «η γαρή μ'» όπως την αποκαλεί, κ. Μαρία Κυβρακίδου συμπληρώνει ότι οι νέοι πια δεν τα μιλούν και λίγο τα καταλαβαίνουν. «Γεννήθηκα στη Σαμψούντα και δεν κρύβω το γεγονός πως ακόμη συγκινούμαι όταν ακούω κάποιον να μιλά τούρκικα. Ήταν η γλώσσα των παιδικών μου χρόνων μαζί με τα ποντιακά και όχι μόνο την καταλαβαίνω, αλλά την έχω συνδέσει με εικόνες, γεύσεις και μυρωδιές», λέει.

Τα ποντιακά, μαζί με τα τσακωνικά, τα καππαδοκικά **και τα ελληνικά της Κάτω Ιταλίας ανήκουν στις τέσσερις διαλέκτους της ελληνικής γλώσσας**, ενώ τα κυπριακά και τα κρητικά βρίσκονται ανάμεσα στις διαλέκτους και τα γλωσσικά ιδιώματα, τα οποία είναι δεκάδες ακόμη στη χώρα μας. Όπως αρκετές είναι και οι μειονοτικές γλώσσες: τα τούρκικα, τα αρβανίτικα, τα σλαβομακεδονικά, τα βλάχικα και τα πομάκικα.

«Η γλώσσα κρύβει κι ανάβει πάθη. Η δική μας, η νεοελληνική, πέρασε πολλά κι ακόμα και τώρα οι ειδικοί δεν συμφωνούν για τα κριτήρια που θα μπορούσαν να την... τακτοποιήσουν σε διαλέκτους, γι' αυτό και ο όρος ντοπιολαλιά υιοθετήθηκε κι αφήνει ευχαριστημένους τους περισσότερους με την ασάφεια που τον χαρακτηρίζει», λέει στα «ΝΕΑ» ο καθηγητής Κοινωνιογλωσσολογίας του Πανεπι-στημίου Αιγαίου κ. Κώστας Κανάκης.

«Ονομάζουμε συνήθως γλώσσα μια ποικιλία, η οποία περιγράφεται ως πρότυπη σε γραμματικές και λεξικά, επιτελεί δημόσιες λειτουργίες και διδάσκεται στην Εκπαίδευση, ενώ ο όρος διάλεκτος (γεωγραφική ή κοινωνική) χρησιμοποιείται για ποικιλίες που δεν έχουν παγιωμένη γραπτή μορφή ή παράδοση, δεν επιτελούν δημόσιες και επίσημες λειτουργίες και δεν διδάσκονται στην Εκπαίδευση. Πρόκειται για λειτουργική διαφοροποίηση», αποσαφηνίζει η καθηγήτρια Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Μάρω Κακριδή- Φερράρι.

Τσακωνες και Αρβανίτες

«Α σάτι εμπάιτ σε το φτερενίσι» είναι μία έκφραση στα τσακωνικά που υποδηλώνει την κόρη για παντρεία και σημαίνει ότι η κόρη ανέβηκε στην αγριοφιστικιά. Τη χρησιμοποιούν ακόμη στα χωριά της Κυνουρίας όπου μιλούν τσακωνικά, ενώ στα αρβανιτοχώρια της Αττικής και της Βοιωτίας συνήθιζαν να σηκώνουν όρθιο ένα κεραμίδι από την άκρη της στέγης του σπιτιού για να δηλώσει η οικογένεια πως υπάρχει κόρη της παντρείας.

Με «Μιρ έρδε» μάς είπαν στο Κριεκούκι το «καλώς ορίσατε, γυναίκες και άνδρες» που μιλούν καλά ακόμη τα αρβανίτικα. «Κριεκούκι είναι δύο λέξεις. Κρίε σημαίνει κεφάλι και κούκι το κόκκινο, δηλαδή ερυθρές κεφαλές, όπως ήταν και η παλαιότερη ονομασία του χωριού μας, που τώρα λέγεται Ερυθρές», εξηγεί ο κ. Χρήστος Οικονόμου. «Το ξέρετε πως δεν υπάρχει η λέξη ευχαριστώ στα αρβανίτικα αν και υπάρχει και στα αλβανικά και τα ελληνικά;», ρωτάει η κ. Ζωή Γκιόκα που έχει αρτοποιείο στο Κριεκούκι. «Συνήθως λέμε ευχαριστώ τσουμ, δηλαδή πολύ, ενώ δεν είναι λίγοι που ρωτούν "κε μπουκ;", δηλαδή έχεις ψωμί, "καμ" απαντώ, δηλαδή ότι έχω και "σκαμ" ότι δεν έχω».

«"Σκα τσάι σκα σκολιό"» λέγαμε παιδιά και το λένε ακόμα», συμπληρώνει ο κ. Κωνσταντίνος Γεωργίου, φράση που σημαίνει πως αν δεν έχει τσάι δεν πάω σχολείο.

Τα μεσολογγίτικα

Για τη βραβευμένη από την Ακαδημία Αθηνών συγγραφέα κ. Ακακία Κορδόση, οι διάλεκτοι και τα γλωσσικά ιδιώματα αποτελούν «το αλάτι της γλώσσας» που από τον καθωσπρεπισμό, την ξενομανία και την τηλοψία κινδυνεύει να εξαφανιστεί καθιστώντας... άνοστη την τρέχουσα νεοελληνική. Για να μη χαθεί άλλωστε η νοστιμιά της, η ίδια έχει γράψει μεταξύ άλλων το βιβλίο «Μιλήστε μεσολογγίτικα» με 1.800 ιδιωματικές λέξεις και εκφράσεις. «Με κολπάρ' σες κιο μούχες πει πως δεν θάβγαινες. (Με τρόμαξες αν και μου 'χες πει πως δεν θα 'βγαινες). Πώς βγήκες τώρα με κιάσο; (θόρυβο)», λένε στα μεσολογγίτικα, δανειζόμενοι πολλές λέξεις από τα ιταλικά και τα τούρκικα.

Η διάλεκτος δεν έχει συνήθως γραπτή μορφή, δεν είναι κωδικοποιημένη και το πεδίο χρήσης της είναι αυτό της καθημερινής ζωής μιας σχετικά μικρής ομάδας ομιλητών, οι οποίοι συχνά δεν έχουν ιδιαίτερη μόρφωση και δεν παρουσιάζουν γεωγραφική ή κοινωνική κινητικότητα. Επίσης, συμβαίνει συνήθως η καθιερωμένη γλώσσα να χρησιμοποιείται από ανθρώπους που γνωρίζουν διαφορετικές διαλέκτους παράλληλα με τη διάλεκτό τους, είτε σε επίσημες μορφές επικοινωνίας είτε ως γλώσσα συνεννόησης. Έτσι, αυτή η δεύτερη πτυχή της σχέσης γλώσσας-διαλέκτου ενέχει κάποιες φορές τον κίνδυνο να θεωρηθεί η διάλεκτος ως αποκλίνουσα από τη νόρμα γλωσσική μορφή, με αποτέλεσμα να γίνεται αντικείμενο αξιολογικών κρίσεων (όπως ότι η διάλεκτος δεν είναι γλώσσα ή ότι διαλέκτους μιλούν οι χωριάτες, οι αμόρφωτοι, οι άξεστοι).

Κρήτη και Κύπρος

Υπάρχουν όμως και υποδιαιρέσεις της γλώσσας με βάση την προφορά, δηλαδή την εκφορά του λόγου. «Κάτω από αυτόν τον διαχωρισμό θα έλεγα ότι η κρητική και η κυπριακή γλώσσα είναι οι πιο ισχυρές σήμερα στην Ελλάδα, στους ηλικιωμένους όμως περισσότερο», τονίζει ο κ. Κοντοσόπουλος. «Στη δεκαετία του 1960 η μετανάστευση εντός και εκτός ελληνικών συνόρων και κυρίως η αστυφιλία έσπασε την προφορική παράδοση που μετέφερε τα ιδιώματα και τις διαλέκτους από γενιά σε γενιά με αποτέλεσμα να χαθούν αρκετά στοιχεία τους», προσθέτει.

«Πολλές φορές, ορισμένα γεωγραφικά διαλεκτικά χαρακτηριστικά προσλαμβάνουν κοινωνικό νόημα, χαρακτηρίζοντας αρνητικά τους ομιλητές τους στα μάτια της κοινότητας. Αυτό συμβαίνει όταν π.χ. οι ομιλητές μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής διαλέκτου εντάσσονται στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα άλλης περιοχής και ο τρόπος ομιλίας τους γίνεται αντιληπτός ως σύμβολο της χαμηλής κοινωνικής τους θέσης», επισημαίνει η κ. Κακριδή.

«Μόνον η τουρκική γλώσσα έχει προνομιακή μεταχείριση σε σύγκριση με τις υπόλοιπες μειονοτικές γλώσσες που μιλιούνται στη χώρα μας», επισημαίνει ο ερευνητής του Κέντρου

Ερέυνης Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών κ. Σταμάτης Μπέης. «Μόνο γι' αυτήν υπάρχουν σχολεία και διδάσκεται, καθώς αποτελεί τη μόνη επίσημα αναγνωρισμένη μειονοτική γλώσσα και μιλιέται από την πλειονότητα του μουσουλμανικού πληθυσμού της Δυτικής Θράκης και ορισμένους κατοίκους στη Ρόδο και την Κω».

Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες εκτιμήσεις, ο μουσουλμανικός πληθυσμός της Θράκης αποτελείται από 60.000

τουρκόφωνους, 40.000 πομάκους και 22.000 τσιγγάνους. Τα πομακικά, αν και είναι γλώσσα που μοιάζει περισσότερο με τη βουλγαρική, συνηθίζεται να συγχέονται λανθασμένα με τα τούρκικα.

ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ

Τσακώνικα, ποντιακά, αρβανίτικα, **γκρεκάνικα** και πολλά γλωσσικά ιδιώματα είναι το «αλάτι της γλώσσας»

Άντρα μου πάει...

ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ περίπτωση είναι τα γκρεκάνικα, μια διάλεκτος ελληνικώ ν και ιταλικώ ν στοιχείων που μιλιέται από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα σε περιοχές της Κάτω Ιταλίας. «Εβώ πάντα σε σένα πενσέω/ Γιατί σένα φουχή μου 'γαπώ / τσαι που πάω, που σύρνω, που στέω/ στην καρδιά μου πάντα σένα βαστώ » (ελληνικά: Εγώ πάντα εσένα σκέφτομαι/ γιατί εσένα ψυχή μου αγαπώ / και όπου πάω, όπου σέρνομαι, όπου στέκομαι/ στην καρδιά μου πάντα εσένα βαστώ) λέει το γκρεκάνικο τραγούδι που έχει τον τίτλο «Καληνύφτα», δηλαδή: Καληνύχτα.

Γνωστότερο στην Ελλάδα είναι το πολυτραγουδισμένο «Άντρα μου πάει» με τη συγκινητική επωδό:

«Πένσεω στο σκοτεινό και στη μινιέρα που πολεμώ ντα ετσεί πεθαίνει ο γένο» (νεοελληνικά: Σκέφτομαι το σκοτεινό ορυχείο, όπου δουλεύοντας εκεί πεθαίνει ο κόσμος). Αυτοί είναι οι τελευταίοι στίχοι του τραγουδιού που δείχνει τον σπαραγμό των γυναικών καθώς φεύγουν οι άνδρες τους μετανάστες στη Γερμανία.

Σύμφωνα με έρευνα που διενήργησε το Ευρωπαϊκό Γραφείο για τις Λιγότερο Χρησιμοποιούμενες Γλώσσες, τα γκρεκάνικα (grico)

μιλιούνται περίπου από 10.000-

12.000 ανθρώπους στα ελληνόφωνα χωριά της Καλαβρίας και του Σαλέντο.

«Την τρομάρα τη λέγαμε σπαβέντο και το γλέντι φαρομανίδι»

«ΜΕ ΣΠΑΒΕΝΤΑΡΙΣΕΣ, μπονόρα μπονόρα και λάμπαξα», θα πουν σε ανάλογη περίπτωση οι Λευκαδίτες, σύμφωνα με τον ηθοποιό Ηλία Λογοθέτη, ο οποίος αν και κατάγεται από τη Λευκάδα ερμήνευσε μοναδικά το Ζακυνθινό αστυνόμο Νιόνιο Φάντε, στην κλασική ελληνική ταινία «Βαβυλωνία» (1970). Βασισμένη στο ομώνυμο θεατρικό έργο του Δημητρίου Βυζαντίου, που γράφτηκε λίγα χρόνια μετά την Επανάσταση του 1821- το 1835- η ταινία αποτυπώνει με ακρίβεια και σκωπτική διάθεση την πολυγλωσσία και την συνακόλουθη ασυνεννοησία που επικρατούσε στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος.

«Αφήτε να περάσ' ένα μομέντο ακόμα», λέει ο Φάντες ενώ ο στρατιώτης του αναγγέλει ότι έρχεται ένα όρντινο τση Διοίκησης. «Πάρτε τ' απ' τα χέργια του, και φερμάρετε εδώ. Μην αλαργεύετε σ' αυτές τσι ώρες, μπα και μας εύρη κανένα ατσιντέντε», είναι μία από τις πολλές χαρακτηριστικές ατάκες του έργου που παίζεται μέχρι σήμερα σε θεατρικές σκηνές, με μεγάλη επιτυχία.

Συντάχθηκε απο τον/την administrator

Δευτέρα, 01 Φεβρουάριος 2010 08:28 - Τελευταία Ενημέρωση Δευτέρα, 01 Φεβρουάριος 2010 08:38

«Δυστυχώς, οι νέοι έπαψαν να τα μιλούν τα ιδιώματα και γρήγορα θα εκλείψουν και από τα Επτάνησα», σημειώνει ο κ. Λογοθέτης. «Στη Λευκάδα είχαμε μια δική μας γλώσσα με βενετσιάνικα δάνεια που χάνονται.

Την τρομάρα τη λέγαμε σπαβέντο και το γλέντι φαρομανίδι, όμως, τα νέα παιδιά δεν έχουν ακούσματα και μνήμες για να συνεχίσουν να φτιάχνουν δικές τους λέξεις κρατώντας την πλούσια παρακαταθήκη των παππούδων τους. Μόνον οι καντάδες κρατούν ακόμα».